

szándékának megfelelően, egy megújult, megreformált mozgalom ügyeibe hívásuk szerint mi is bekapcsolódunk. Sok sikert kívánok!

Ginter Károly és Szende Aladár

Beszámoló a Pedagógiai Szekció munkájáról

Visszapillantásképpen a veszprémi konferencia óta eltelt időszakra, s számba véve az eseményeket, a következőket jelenthetjük a Pedagógiai Munkabizottság részéről.

Évenként rendszeresen ismétlődő, foglalkoztató rendezvényeink bevált keretek között, mégis meg-megújuló programmal folytak le.

I. Húsz év óta működő balatoni gyermektáboraink közül három, a hagyományosan szervezett fonyódi, boglári és lellei üdülve tanuló, kéthetes tanfolyamok közül az idén már a fonyódi sem nyílt meg. Helyükbe fokozatosan szerveződtek a fejlettebb nyelvi és kulturális munkára alkalmas formák. Két évvel ezelőtt Balatonberényben (a Vas megyei gyermeküdülőben megrendezett) forma már újdonsággal mutatkozott be: itt a gyerekek nem a hazai magyar gyerekek rajaiban elosztva — tehát egymástól elkülönítve —, hanem külön csoportot alkotva és egy helyen elszállásolva vettek részt a tábori életben. Így már megvalósult tanárok és gyerekek folyamatos és végig közvetlen kapcsolata. Nemcsak a nyelvtanítás lehetett így hatékonyabb, hanem az együttes kirándulások, sport és más programok is összekovácsolták a különböző országokból érkezőket. A tanárok pedig a délelőtti „szabályos” tanórákon kívül a közvetlen nyelvtanítás módszereit is gyakorolhatták a pillanatnyi helyzeteknek megfelelő nyelvi anyag alkalmazásával és alkalmaztatásával.

Második alkalommal találkoztak az idén Esztergomban, a tanítóképző főiskola épületében elszállásolva egy — ma már beválnak mondható — és „magyarságismeretinek” tartható táborozáson 9-14 éves gyerekek. Szaktanárok irányításával nyelvtudásuknak megfelelő csoportokban részesültek nyelvoktatásban. Az újdonság a tábor tematikájának komolyságában és a környezettanulmányozás mozgalmas formáiban rejlik. Szinte naponta — autóbusszal — keresik fel a Dunakanyar műemlékeit, művészeti nevezetességeit, nevezetes történelmi helyeit, s a genius loci szellemével átítatva, érzelmi hatások nyomán belső élményekkel formálódhat magyarságtudatuk.

Az idén első ízben nyílt meg a „Játékos magyar nyelvi tábor” néven meghirdetett tanfolyam a balatonalmádi angol-magyar tanítási nyelví

gimnázium új és korszerűen berendezett, videóval, fonotékával, könyvtárral, számítógépes termekkel, nyelvi laboratóriummal felszerelt épületében. Veszprém és Tihany körzetében tett tanulmányutakon ismerkedtek meg a gyerekek hazánk jellegzetes tájával és történelmével, kellemessé tette ott-tartózkodásukat a Balaton közvetlen közelsége, hiszen a strandolás élményei is emlékezetessé tehetik számukra a tanfolyamot. Ez a tábor éppen a konferencia napjaiban is működik, a második turnus ugyanis július 13-ától augusztus 13-áig tart.

Hagyományainkhoz is híven minden tanévben továbbképzésben részesülnek azok a tanárok, akik vállalják ezt a nehéz munkát. Hiszen nemcsak a napirend köti le szolgálati idejüket, hanem a tábor eszmeiségének magas színvonalú megvalósítása, a különféle fakultatív (választható), szinte tantárgyszerű rendben megvalósuló, szakfoglalkozások” fegyelme is, meg persze a sportesemények s a felkészülés a záró ünnepélyre stb.

Használtuk a korábban kiadott tankönyveinket és egyéb segédleteinket, de most először került az asztalokra két új nyelvkönyvünk: a *Süni kalandjai* a legkisebbek és az *Aranyhíd* a 8-12 évesek számára. Mindkét könyv családi vagy kiscsoportos használatra készült, s a magyarnak mint idegen vagy félidegen nyelvnek vonzó tanítására-tanulására szolgál.

Az első, amelynek hőse a világtübből Földünkre csöppenő Süni. Ő a képes nyelvkönyv lapjain ismerkedik a számára ismeretlen világgal: emberekkel és helyzetekkel. A tanuló szerepét tölti be, akit csak utánózni kell annak, aki foglalkozik a könyvvel. A szülő (tanító) ízelletti a magyar szavakat, mondogatja és érteti meg vele — a maga nyelvét (is) használva — a képekhez kapcsolódó rövid történeteket, bekapcsolja a gyereket a szövegbe ilyen vagy olyan mértékben, tanítgatja olvasni is. Így a beszéd és a kép összekapcsolásával indul a tanulás, folytatódik feladatok megoldatásával, gyakorlással. Gyermekek dalok, gyermekversek szoktatják a magyar nyelv hangzásához. A könyvbe épített társasjátékok, kivágások, rajzok adnak folyamatos lehetőséget a vonzó foglalatosságra: színezésre, rajzolásra, játékra s ezekkel együtt a megfelelő szavak, kifejezések, párbeszéd elsajátítására. A szerzők: Dovala Mária mint szerkesztő és munkatársai: Jarovinszkij Alekszander, Molnár Gyuláné, Zsolnai Józsefné.

Az Aranyhíd szimbolikus című nyelvkönyv. A közvetett nyelvtanítás módszerét folytatva egyre több közvetlen elemet épít bele a gyereknek most már az iskolában elsajátított grammatikai ismereteibe (hiszen az iskola nyelvén már tud írni-olvasni is). Egyre több alkalmat kap az önálló munkára: feladatoknak minták után történő megoldására, párbeszéd és jelenetek „eljátszására”, rajzzal kísért beszédre, kívágható társasjátékokra stb. A tematika a családi körből indul, s tart a táguló környezet irányába. Így ismerkedhet meg a gyerek a természettel és a társadalmi élettel, valamint történeti

eseményekkel (persze mondai szinten). Egyszóval magyarságismerettel. Dalok, dalos játékok, verses és prózai alkotások könnyű szövegei szolgálják az érzelmi kötődést a magyar nyelvhez és az országhoz. Afféle mikrohungarológiai tartalmú és formájú könyv ez, amely külön szemelvénygyűjteményével is segíti — a nyelv és kultúra egybeépítésével — a gyerek tudatvilágának táplálását. A könyv szerkesztő szerzője — munkatársaival (Somorjai József és Szende Virág) együtt Szende Aladár. Ez a könyv könyvtárosi forgalomba is került.

Mind ez ideig nem jelenhetett meg a harmadik, tervbe vett nyelvkönyv, a *Magyar beszélgetések*, melyet a szerkesztő-szerző Ginter Károly és munkatársai (Horváth Judit, Kereszty Andrásné, Kováts Dániel) készítettek, s amelyet a veszprémi konferencián be is mutattak már. Benne a nyelvi anyag párbeszédéből épül föl, amelyeket képek kísérnek. Az állandó szereplők a hazai életben gyakori beszédhelyzeteket mutatnak be, s ezekből — az eddigiektől eltérő — grammatikai rend szerint épül fel egy redukált nyelvi váz, amely a tanuló igényei szerint bővíthető további szóanyaggal. A tananyag egy magyar nyelvű alapkönyvből áll az említett párbeszédekkel, szöszedettel, nyelvi táblázatokkal, szóbeli — hangszalagra szánt — és írásbeli gyakorlatokkal, végül magyarságismereti kiegészítésekkel. Ezt angol, német, francia, svéd nyelvű tanulói füzet egészíti ki, amely kétnyelvű szöszedetet, valamint az adott nyelven magyarázatokat ad, és logikailag is megközelíthetővé teszik az automatizált, illetve automatizálendő jelenséget. A két éve elkészült kézirat a Tankönyvkiadónál van, a rajzok, a színes nyomás elkészítésének tetemes költségei késleltetik megjelenését.

Megemlítendő, hogy a Művelődési Minisztérium a külföldi magyar intézetek alapozó nyelvtanfolyamai számára készített könyvet. Ez kevesebb képpel illusztrálja a párbeszédet, a képek inkább csak az alaphelyzetet érzékeltetik, egyébként azonban alapelvei hasonlóak a *Magyar beszélgetések*hez. Remélhetőleg 1990 őszén már rendelkezésünkre áll.

2. A Sárospataki Nyári Kollégium az idén tizennyolcadszor nyitotta meg kapuit. Évek óta 60-70 között állapodik meg a külföldi magyar fiatalok száma, s hozzájuk csatlakozik négy év óta 20-30 hazai magyar kortársuk, akik az angol és a német nyelvet tanulják, míg a külföldiek a magyart, s bekapcsolódnak nem egyszer „kiselőadásokkal” — a magyarságismereti foglalkozásokba, és természetesen valamennyien együtt vesznek részt minden kulturális, játékos, szabadidős programban. Így biztosítjuk a korábban hiányolt magyar ifjúsági környezetet. Minthogy a hazaiak az ország tizenkilenc megyéjéből verbuválódnak, változatos helyismereti, országismereti élményanyagot hoznak a kollégiumba. Ez jól kiszélesíti a történelmi emlékekben gazdag északkelet-magyarországi emlékegyűttest, amelyet évről évre bemutatunk az ifjaknak. Mind a magyar fiatalok jelenléte, mind az

országismereti kirándulások alkalmat adnak a mai élet, a napi gondok és örömök megismerésére. Újabb szórakoztató ismeretforrás a video, s élményforrás a Bodrogon megindult hajózás.

Minthogy a tanári kar egy része évről évre kicserélődik, szükségszerű az éves továbbképzés. Ez rendre elemzi az előző nyár munkáját, feltárja a javítandó pontokat. Vizsgáltuk Kováts Dániel kezdő magyar nyelvi jegyzetét, s megállapítottuk, hogy — tíz év után — igény lesz új anyag előállítására. A magyarságismereti jegyzetet és munkafüzetet évek óta szeretnénk színes könyv formájában kiadni, amely alkalmas lehetne a külföldi magyar fiataloknak otthoni használatra is. Az ő érdeklődésükre számítva felhívtuk a tanárok figyelmét a hazai változások fokozott nyomon követésére, történelmünk XX. századi fejezeteinek vizsgálatára.

3. A debreceni pedagógus-továbbképző tanfolyam — az idén nyár kivételével, s ezt a gazdasági helyzet és a szerencsétlen gazdasági szabályozók okozták — 1975 óta minden évben két hétre összehívta a jelentkező külföldi magyartanárokat, 40-50 főt. Hagyományosan sokan jöttek Svédországból, utánuk a legnépesebb csoport Szlovákiából érkezett. A tanfolyamok tartalmi kérdéseiről évente olvashattunk a Nyelvünk és Kultúránkban; az utóbbi évek változása, hogy irodalmi, történelmi, magyarságismereti témák napirenden tartása mellett csökkent a nyelvtan helye (elsősorban történeti nyelvészeti témák maradtak meg), s megnövekedett a módszertan — életkorokra, nyelvi szintekre, oktatási formákra tagolva. Igen sikeresek voltak a Sárospatakon tett tanfolyam-látogatások, ahol a külföldiekhez hasonló tanulói körben láthatták a vendégek magyar kollégáik módszereit, erőfeszítéseit, s üdvözölhették alkalmanként saját otthoni tanítványaik egyikét-másikát. A látogatások során a pedagógusok sárospataki és környékbeli emlékhelyeket is felkerestek.

4. A bajai angol nyelvi tábor a patakinak céljaiban és arányaiban a megfordítottja: Bács-Kiskun megyei magyar középiskolások intenzív angol nyelvtanfolyamára hívnak anyanyelvi kiegészítőnek angol nyelvterületről olyan fiatalokat, akik a tábori keretben szívesen tanulnának magyarul is, és szabad idejüket a magyarok között töltik angol nyelvű beszélgetésekkel, közös tanulmányaikat segítő játékkal, versenyekkel. Ezt a rendezvényt a vendéglátó megye hozta létre, az Anyanyelvi Konferencia tanácsadó, toborzó tevékenységgel támogatja.

5. A kőszegi Jurisich Miklós Gimnázium külföldi magyar, kétnyelvű tagozata a korábban kialakított tanterv szerint dolgozik, folytatja munkáját. Ennek az oktatási formának mintegy kiszélesítése lehetne, ha a külföldi magyar fiatalok bekapcsolódnának a két éve megindult kétnyelvű gimnáziumok programjába: itt idegen nyelven tanulhatnak a hazaiakkal együtt bizonyos tantárgyakat (matematikát, biológiát, történelmet stb.).

Hasonlóképpen mind nagyobb vonzóerőt gyakorolhatnak a meglévő és a most szerveződő egyházi középiskolák (a fasori evangélikus gimnázium, a Baár-Madas stb.).

6. Az Anyanyelvi Konferencia felsőoktatási ösztöndíjasainak a száma csekély, de mind gyakrabban feltűnnek a budapesti Nemzetközi Előkészítő Intézetben vagy az ELTÉ-n olyanok, akik államközi egyezményes alapon vagy saját költségükön végeznek magyar nyelvi és művészeti, magyarságtudományi tanulmányokat, esetleg éppen az Anyanyelvi Konferencia vagy a debreceni pedagógus-továbbképző tanfolyam valamelyik résztvevőjének mint tanáruknak az ajánlásával, pl. Dániából, az NSZK-ból. Természetesen vannak magyar származásúnak a műszaki és az orvostudományi egyetemeken is.

7. Nyelvkönyveink a korszerű módszerek alkalmazásával kívánják szolgálni az Anyanyelvi Konferencia nyelvi és egyben kulturális programját. Elkészítésük munkája során gyűltek föl azok a tapasztalatok, amelyek időszerűvé teszik egy olyan módszertani kötet elkészítését, amely jellegénél fogva elég általános, mégis gyakorlati következmények levonásának is alapjául szolgálhat, s ezzel okvetlenül szükségletet elégítene ki. Útmutatásul adnánk kezébe minden tanításra vállalkozó — akár:képzett, akár képzetlen — felnőtteknek, felvilágosítva a modern nyelvészetnek tudományos közmegegyezésen alapuló eredményeiről, mégpedig közérthető tálalásban, továbbá a „tananyagnak” kiszemeléséről, elrendezéséről, mélységéről, hozzáigazítva a tanítás minden körülményéhez: életkorhoz, környezethez, országonként is változó állami körülményekhez stb. Tájékoztatást nyújtana az oktatás sokféle szervezeti formájáról, a követhető módszerekről, valamint a technikai segédeszközökről — egészen a számítógépes technikáig.

Azok után a biztatások után, amelyek előző konferenciánkon és a védnökségi tárgyaláson elhangzottak, ideje volt a módszertan koncepciójáról nyilatkoznunk. Ezt a célt szolgálta a Nyelvünk és Kultúránkban megjelent és vitaindítónak szánt elgondolás, amely a 73-75. számokban Szende Aladár, Tasnady Álmos, Ginter Károly, Horváth Mátyás tollából, valamint más, részletekre vonatkozó írásokból együttevén kialakulóban van, s alapul szolgálhat a módszer tan szakszerű kidolgozásához. Koncepciónk természetesen nem határolódhat el a kultúr ápolás és -terjesztés metodikájától. Bizonyítja ezt a kulturális szakterületbe vágó, hasonlóan vitára bocsátott, Maróti Gyula írta tanulmány, amely szintén a Nyelvünk és Kultúránkban jelent meg olyan írásokkal együtt, amelyek már a művészet területét differenciált feldolgozásban tárgyalják, s közlik a kutatók gondolatait a tánc, ének, bábjáték, drámapedagógia, gyermekjátékok, képzőművészet oktatásának-művelésének módszereiről.

Összefoglalás : A szekcióban a rendelkezésünkre álló — a résztvevők szerint sajnálatosan rövid — időben információkban, gondolatokban igen

gazdag műhelymunka folyt. Szende Aladár ismertette az elmúlt négy év, illetve a védnökségi ülés óta eltelt időszak hazai pedagógiai tevékenységét, elsősorban az újabb szervezeti formákat: az esztergomi tanítóképző iskolájában és a balatonalmádi új kétnyelvű középiskolában folyó munkát. Mindkettőben megerősödött a 8-14 éves gyermekek nevelésének családi jellege azért, hogy nem egy nagyobb tábor kis egységeként éltek. Programjuk élményszerűbb, több magyarságismereti elemmel bővült, jól kihasználták a két város és környéke adta lehetőségeket, de hagytak időt a sportra, fürdésre, szórakozásra is. Esztergomban húsz és harminc között állapodott meg a létszám, Balatonalmádiban százötven gyermeket fogadtak.

A gyermekek programjának továbbépítéséhez igen hasznos támpontokat adott Csapó Margit felmérése a kanadai gyermekek között arról, hogy mit szeretnének megismerni egy másik országból, milyen találkozási formákat képzelnek el annak az országnak a népével, szokásaival, mindennapi életmódjával. Javasolta néhány hetes újszerű kulturális program kidolgozását magyarul nem beszélő gyerekek számára, amelyben a nyelvtanulás egy magyar társ segítségével mintegy informálisan folyna; ezt hagyományos és mai énekek, táncok tanítása követné, majd egyhetes időszakot a magyar gyermekek szüleinél, tehát egy magyar család életében részt véve töltenének el, végül hátizsákos, kiscsoportos országjárás és összefoglaló megbeszélés, értékelés, kiegészítés zárná a programot.

A középiskolások korosztályának sárospataki rendezvénye évről évre példásan teljesíti nyelvtanító és magyarságismereti funkcióját. Saját jó hagyományait megőrizve igazítja az igényekhez programját, használja ki a környezet országismereti lehetőségeit.

Többször elhangzott a debreceni pedagógus-továbbképző tanfolyam megtartására való igény. A felszólalók, illetve a javaslattevők támogatták a szomszéd országok magyarságából nagyobb számú pedagógus fogadását úgy, hogy részvételük költségeihez alapítványok vagy a nyugati magyarság intézményei járuljanak hozzá. Bizottságra szeretnék ruházni a program kialakítását, előre szeretnék megszervezni a részvétel visszaigazolását, a díjak befizetését, s több szabad időt kérnek a tíznapos tanfolyam idejére.

A szerkesztők ismertették a két újonnan megjelent tankönyvet, a Süni kalandjait és az *Aranyhíd*-at, amelyeknek a célja, hogy családi vagy tanfolyami keretek között használva a nyelvismerettel a magyarságtudatot és -élményt is elültessék a gyermekekben. Érdeklődéssel várják, hogy milyen tapasztalatokat szereznek a könyveket használó kollégák, akik a szervezők nagylelkűsége folytán haza is vihették a tankönyveket. A pedagógusok remélik, hogy sor kerülhet a harmadik tananyag, a 14 évesnél idősebbek számára készült Magyar beszélgetések kiadására is.

A szekció megvitatta Nagy Károly javaslatait az Anyanyelvi Konferencia tankönyveiről. Megelégedéssel vette tudomásul, hogy az Aranyhíd hazai könyvárusi forgalomba is került, és hogy a korábbi anyagok a Magyarok Világszövetsége Benczúr utcai központjában beszerezhetők; ezzel az első javaslat — legalább részben — teljesült. Elfogadta a második javaslatot arról, hogy új tankönyveink vagy a korábbiak új kiadásai foglalják magukba „a külföldön küldetesként is vállalt magyarságtudat, az összmagyarság segítésére való külföldi készség példáit és jelentőségét”. A harmadik javaslat első részét, hogy készüljön egy olyan történelmi tankönyv, amely napjainkig dokumentálja, és a valósághoz híven értékeli a modern kor magyar történéseit, ma még — anyagi és tematikai okokból egyaránt — korainak tartotta. A második, irodalmi tankönyvre vonatkozó részét viszont időszerűnek látta és támogatta. E kiadványnak korszakokat összefoglaló rövid bevezetőket, összekötő és magyarázó szövegekkel kísért szemelvényeket kellene tartalmaznia a magyar irodalom legkiemelkedőbb alkotásaiból a népköltészettől és a nyelvemlékektől napjainkig. — Kaptunk olyan javaslatot, hogy a legkiválóbb magyar irodalmi műveket lerövidítve, egyszerű szavakkal átírva, képekkel illusztrálva adjuk ki, s így tegyük elérhetővé a külföldön élő magyar fiatalok számára. E javaslat elvi problémákat is hordoz magában, mert kérdéses, hogy nem veszít-e túl sokat értékéből, hiteléből valamely mű, ha megrövidítve átírják, „megkönnyítik” olvasását.

Az előadók és felszólalók jóvoltából részletesebb képet nyertünk a külföldi oktatási intézmények, körök munkájáról, külső és belső körülményeiről, nehézségeiről és eredményeiről. Bonyolult feltételrendszerekről szereztünk tudomást, amelyek nem csekély helytállást, hozzáértést és elkötelezettséget kívánnak meg a magyar nyelv és kultúra oktatóitól és a tanúgyeket intéző társadalmi szervektől. Ahány ország, annyi változat okoz gondot abban, hogy még az őshonos magyarság is öntudattal vállalja a magyar iskolázást olyan környezetben, amely a magyar nyelv társadalmi leértékelésének irányában hat. Ezek a helyeken igencsak időszerű a két évszázadnyi távolságból visszhangzó nemzeti program „a magyar nyelv felemeléséről”. A kisebbségi tudat összmagyarsági tudattá fejlődő kívánatos folyamatában új formák keresése, megvalósítása kecsegtet sikerrel. Ilyenek: ünnepségek házon belül és kívül, megemlékezések országos és helyi nagyjainkról, klubok céltudatosan összeállított programjai stb. Egy azonban minden felszólaló szavaiból kiviláglott: az, hogy a magyar nyelv megőrzése, a nyelvhasználat dolgában központi szerepe van, a pedagógusnak. Ezért kell bővíteni a kapcsolatokat tanárok, iskolák, országok között közvetlen találkozásokkal, mint a debreceni (vagy másutt megrendezendő) pedagógus-továbbképzések, táborlátogatások, ottani „beugró” tanítás, vagy közvetett úton, a modern technika eszközeinek felhasználásával (tanórák, nyelvi foglalkozások videofelvételei s ezek későbbi

elemzése). Felvetődött a hazai és a szomszédos országokbeli tanárok, tanítók számára szervezett továbbképzéseken való részvétel lehetősége is. Az ezeken szellemileg és érzelmileg felkészülő pedagógus adhatja át a leghitelesebben a nyelv rendszerében is benne rejlő esztétikumot, s a szavak hangulatát, a köznapi jelentés feletti, azt átfogó szépségét, amint erről Nagy János beszélt tárgyát jól érzékeltető szép formában.

Ahogy a gyermek, ifjú tudatvilágára hatnunk kell, hogy a magyarságtudat felé vezetgessük, pszichológiai oldalról szintén erősíteniünk kell a magyarság-élményét; ez azután további alapot ad a tudat kiépítéséhez. Úgy hisszük, hogy nyelvünket nem nehéz érzelmi megközelítésben is bemutatnunk; ebben éppen esztétikuma segít bennünket.

A pedagógusok lelki, szellemi feltöltekéhez is szükséges, hogy többet tudjunk meg a külföldi iskolák, tanfolyamok és más oktatási formák számáról, helyéről, vezetőiről, szervezőiről, tanáraitól.

Terveztük az ún. „általános módszertan” problémáinak megbeszélését. Tett erről említést Lőrincze Lajos is, amikor megpendítette azt a gondolatot, hogy — bizonyára minimális programként — a Nyelvünk és Kultúránkban megjelent tanulmányokból állítsunk össze egy gyűjteményt. A szekció az idevágó, vitára bocsátandó vázlatot csak késve olvashatta, így érdemben nem foglalkozhatott a kérdéssel. Úgy tűnik azonban, hogy a cikkgyűjteménynél szervesebben összetartozó, minden jelentősebb oktatási problémát tárgyaló anyagra lenne igény.

Az Anyanyelvi Konferencia nyitottságáért emelt szót a kecskeméti pedagógustársadalom megjelent képviselője. A szekcióülést és magát a konferenciát hasznos és színvonalas továbbképzési alkalomnak tartva kérte, hogy helyi pedagógusok is látogathassák a konferencia előadásait, rendezvényeit.

A szekció meghallgatta Graf Rezsőnek az Anyanyelvápolók Szövetségéről adott tájékoztatóját. Ez az egyesület az anyanyelvi műveltség társadalmi szintű fejlesztését tűzte ki céljául. Elnöke Bánffy György színművész, országgyűlési képviselő. Feladatai között szerepel, hogy támogassa az egyetemes magyarság nyelvűvelő törekvéseit, felajánlja kapcsolatát az anyanyelvi konferenciának. A résztvevők közül négyen közölték belépési szándékukat.

A délutáni szekcióülés valóságos versenyfutás volt az idővel. Az előadók a helyszínen rövidítve eltervezett szövegüket a lényegre igyekeztek közkinccsé tenni, s a hozzászólások, kérdések sorát az idő előrehaladta vágta el. Mégis úgy érezzük, hogy a szekció szakmai munkája a magyar mint származásnyelv tanításának módszertanáról tartalmaz, hasznos volt a hazai és a külföldi résztvevők számára egyaránt.